

Ψωροκώσταινα

«Ψωροκώσταινα» λέμε σήμερα, όταν θέλουμε να περιγράψουμε την ανέχεια και τη φτώχεια και ειδικότερα όταν θέλουμε να καταδείξουμε κάποιον ή κάτι ως τον «φτωχό συγγενή» ενός συνόλου, ή με άλλα λόγια τον «τελευταίο τροχό της αμάξης». Στις μέρες μας, συνήθως χρησιμοποιούμε απαξιωτικά αυτή τη λέξη

όταν θέλουμε να περιγράψουμε μια κακόμοιρη, υποχωρητική, ανοργάνωτη, αδύναμη και φτωχή Ελλάδα της νεότερης ιστορίας.

Πόσοι όμως γνωρίζουν ότι η Ψωροκώσταινα, ήταν ένα υπαρκτό πρόσωπο της νεοελληνικής ιστορίας και μάλιστα μια ηρωική και αξιέπαινη γυναίκα στα χρόνια της Επανάστασης του 1821 κι ότι αυτός ο χαρακτηρισμός την αδικεί, καθώς αφιέρωσε τη ζωή της στην υπηρεσία της πατρίδος;

Όταν το 1821 καταστράφηκε η πόλη των Κυδωνιών μετά από την αποτυχημένη επαναστατική κίνηση που επιχειρήθηκε, ο πληθυσμός της σφάχτηκε και το σύνολό του εγκατέλειψε την όμορφη πόλη με ντόπια ή ψαριανά καράβια. Στην χαλασιά αυτή κατάφερε να σωθεί η Πανωραία Χατζηκώστα, μια όμορφη αρχόντισσα με πολύ περιουσία. Κατά καλή της τύχη ένας ναύτης τη βοήθησε και μαζί με άλλους την ανέβασαν σ' ένα καράβι που ξεμπάρκαρε στα Ψαρά. Τον άντρα της, τον Κώστα Αϊβαλιώτη, που ήταν πάμπλουτος έμπορος, και τα παιδιά της, τους έσφαξαν μπρος τα μάτια της οι Τούρκοι. Στα Ψαρά λοιπόν, πάνφτωχη και ολομόναχη, οι συντοπίτες της και κυρίως ο Βενιαμίν ο Λέσβιος (δάσκαλος της Ακαδημίας των Κυδωνιών) την βοήθησαν και την προστάτεψαν.

Η Πανωραία σύντομα άφησε τα Ψαρά και πήγε στην πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, το Ναύπλιο. Εκεί την ακολούθησε κι εγκαταστάθηκε και ο Λέσβιος. Στην αρχή όλα πήγαιναν καλά, αφού ζούσε από τις υπηρεσίες τις οποίες προσφέρει στον δάσκαλο και φιλόσοφο Βενιαμίν Λέσβιο, ο οποίος παρέδιδε μαθήματα για να ζήσει. Τον Αύγουστο του 1824 όμως, ο Λέσβιος πέθανε από τύφο. Από τότε για την Πανώρια άρχισε η αντίστροφη μέτρηση. Μόνη και άγνωστη, βγάζει το ψωμί της τότε κάνοντας τον αχθοφόρο, τότε την πλύστρα και τότε χάρη στην ελεημοσύνη όσων την συμπονούσαν.

Την περίοδο εκείνη η Επανάσταση δοκιμαζόταν από την επέλαση του Ιμπραήμ, ο

οποίος εκτός από τις άλλες καταστροφές άφηνε στο πέρασμά του και εκατοντάδες αρφανά που συγκεντρώνονταν στο Ναύπλιο. Παρά τα προβλήματά της, η Πανώρια ζήτησε και πήρε υπό την προστασία της παιδιά ορφανά. Για να τα θρέψει περνούσε από σπίτι σε σπίτι και ζητιάνευε. Είχε παραμελήσει σε τέτοιο βαθμό τον εαυτό της, που τα αλητάκια της παραλίας την πείραζαν και την φώναζαν Ψωροκώσταινα.

Το 1826 έγινε έρανος στο Ναύπλιο για να βοηθήσουν το μαχόμενο Μεσολόγγι. Έτσι μια Κυριακή, στήθηκε στη κεντρική πλατεία ένα τραπέζι και οι υπεύθυνοι του εράνου ζητούσαν από τους καταστραμμένους, πεινασμένους και χαροκαμένους Έλληνες να βάλουν πάλι το χέρι στην τσέπη για να βοηθήσουν τους μαχητές και τους αποκλεισμένους του Μεσολογγίου. Αλλά ποιος είχε και ποιος θα έδινε από αυτό το φτωχομάνι; Κανείς δεν πλησίαζε το τραπέζι, όλων τα σπίτια δύσκολα τα έφερναν πέρα. Τότε η φτωχότερη όλων, η χήρα Χατζηκώσταινα, η Πανωραία, έβγαλε το ασημένιο δαχτυλίδι από το δάχτυλό της και ένα γρόσι που είχε στην τσέπη της και τα ακούμπησε στο τραπέζι της ερανικής επιτροπής, λέγοντας **«Δεν έχω τίποτα άλλο από αυτό το ασημένιο δαχτυλίδι κι αυτό το γρόσι. Αυτά τα τιποτένια προσφέρω στο μαρτυρικό Μεσολόγγι».**

Ύστερα απ' αυτή την απρόσμενη χειρονομία, κάποιος από το πλήθος φώναξε: *«Για δείτε, η πλύστρα η Ψωροκώσταινα πρώτη πρόσφερε τον οβολό της»* κι αμέσως το φιλότιμο πήρε και έδωσε. Βροχή πέφταν πάνω στο τραπέζι λίρες, γρόσια και ασημικά. Αυτή ήταν η συνέχεια της φτωχής προσφοράς της πλύστρας Χατζηκώσταινας, που από εκείνη τη στιγμή απαθανατίστηκε «επίσημα» πλέον, με το παρατσούκλι «Ψωροκώσταινα».

Η πλύστρα Πανωραία όμως, δεν έδινε μόνο μαθήματα πατριωτισμού, αλλά και ανθρωπιάς, καθώς το ελάχιστο εισόδημά της το μοιραζόταν με ορφανά παιδιά αγωνιστών και όταν ο Καποδίστριας ίδρυσε ορφανοτροφείο προσφέρθηκε γριά πια και με σαλεμένο τον νου από τον πόνο και τις στερήσεις, να πλένει τα ρούχα των ορφανών χωρίς καμιά αμοιβή.

Και εκεί που άρχισε να χαίρεται για τα «παιδιά της» που είχαν βρει ρούχα και φαγητό, λίγους μήνες μετά τη λειτουργία του ιδρύματος η Πανώρια πέθανε. Οι επίσημοι δεν την τίμησαν. Την τίμησαν όμως με τον καλύτερο τρόπο τα παιδιά του ορφανοτροφείου, τα οποία μέσα σε λυγμούς την συνόδευσαν ως την τελευταία της κατοικία.

[Για το πώς η Ψωροκώσταινα έγινε «σύμβολο» υπάρχει και μια άλλη εκδοχή, η οποία μάλλον οφείλεται στην αγάπη που έτρεφε ο απλός κόσμος για την Πανώρια. Σύμφωνα με αυτήν, η Ψωροκώσταινα, όπως την έλεγαν λόγω της φτώχειας της, ήταν σύζυγος αγωνιστή. Δεν είχε καμία βοήθεια από πουθενά και ζητιάνευε στους δρόμους του Ναυπλίου. Κάποια στιγμή την είδε ο Καποδίστριας και της έδωσε κάτι. Τότε εκείνη, κατανοώντας το οικονομικό αδιέξοδο της χώρας, έδωσε στον κυβερνήτη όσα χρήματα είχε συγκεντρώσει. Ο Καποδίστριας συγκινήθηκε από τη χειρονομία και έδωσε εντολή να συνταξιοδοτηθεί.]

Πως όμως έγινε πανελλήνια γνωστό το παρατσούκλι της Πανωραίας;
Στην εποχή του Καποδίστρια σε μια συνεδρίαση της Συνέλευσης, κάποιος παρομοίασε το Ελληνικό Δημόσιο με την Ψωροκώσταινα. Ο συσχετισμός «άρεσε» και κάθε φορά που αναφερόντουσαν στο θέμα του Δημοσίου το ονόμαζαν «Ψωροκώσταινα». Λίγο αργότερα όταν ανέλαβαν την εξουσία οι Βαυαροί και διέλυσαν τα άτακτα στρατιωτικά τμήματα των αγωνιστών της Επανάστασης του 1821, η φράση «Τι να περιμένει κανείς από την Ψωροκώσταινα;» πέρασε στην ιστορία. Οι αγωνιστές αποκαλούσαν την αντιβασιλεία ειρωνικά «Ψωροκώσταινα» και οι Βαυαροί από την πλευρά τους όταν ήθελαν να απαντήσουν σε όσους ζητούσαν τη βοήθεια του κράτους για να συντηρηθούν έλεγαν περιφρονητικά: «Όλοι από την Ψωροκώσταινα ζητούν να ζήσουν». Το «παρατσούκλι» το οποίο απέδιδε με μοναδική ευστοχία την άθλια οικονομική κατάσταση της χώρας, από τότε και έως τις ημέρες μας αναφέρεται συχνά.

Μάλιστα το 1942, κατά τη συνεδρίαση της πρώτης Βουλής κάποιος βουλευτής χαρακτήρισε και πάλι την Ελλάδα Ψωροκώσταινα. Όλοι είχαν αποδεχθεί πλέον τον χαρακτηρισμό. Έναν περιφρονητικό χαρακτηρισμό τον οποίο έχουν αποδεχθεί και οι σημερινοί πολιτικοί. Χαρακτηρισμός, που όσοι γνωρίζουν την ιστορία, δεν τους θίγει, διότι η Ψωροκώσταινα θα έπρεπε να ονομαζόταν Λεβεντοκώσταινα.

Πηγές

students.ceid.upatras.gr/~akis (από ΝΕΑ) | igaiolos.blogspot.com | geocities.com/aeolis.geo | Λεξικό της Λαϊκής Σοφίας (Τ. Νατσούλη)